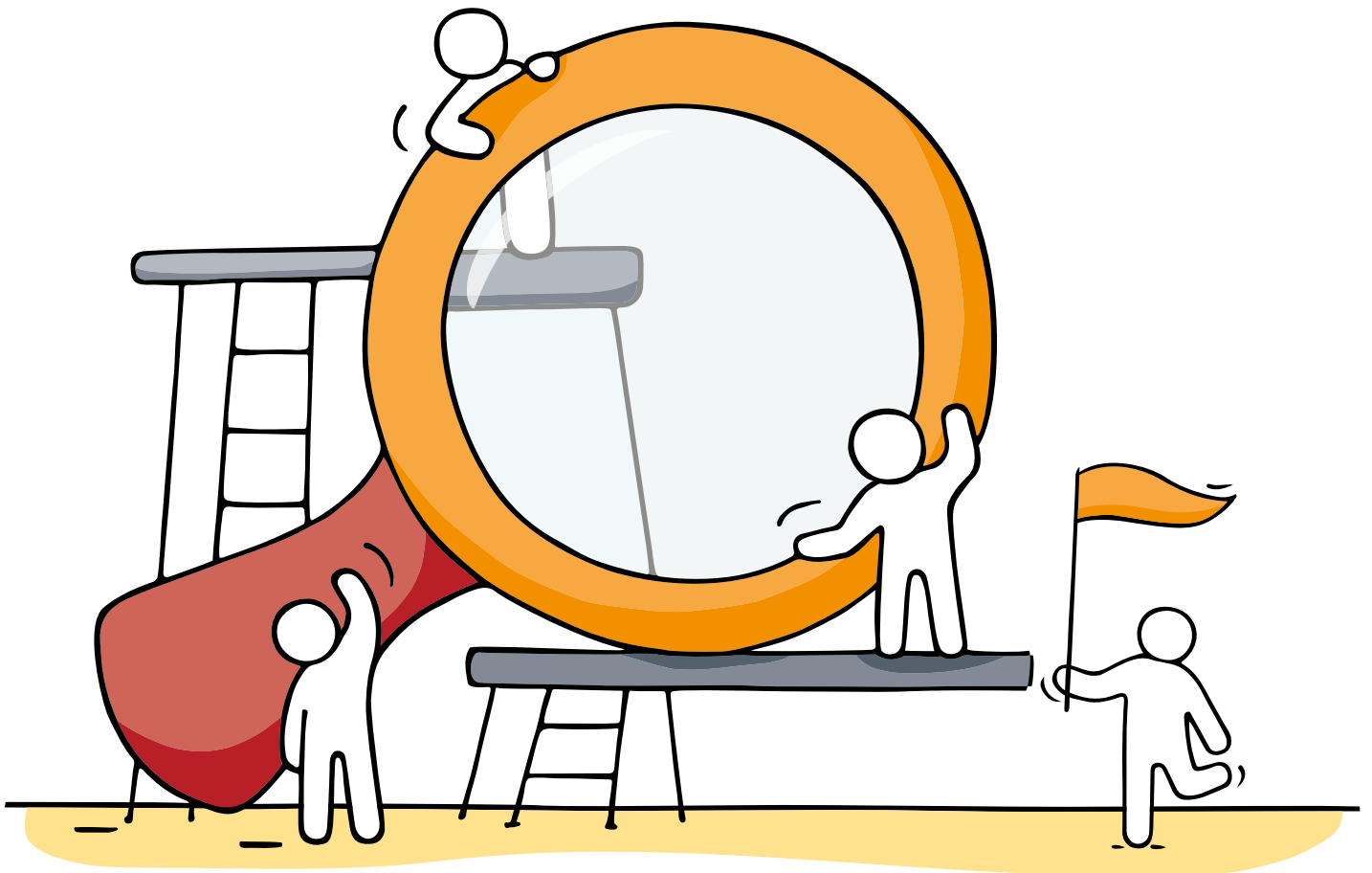


Koonnut Marika Ojala

Toiminnantarkastus



Toiminnantarkastus

Vuonna 2010 yhdistyslaki muuttui ja mukaan otettiin toiminnantarkastus. Sillä korvattiin entinen maallikotilintarkistus. Toiminnantarkastus on mahdollista pienillä yhdistyksillä. Se on yhdistyksen talouden ja hallinnon tarkastus sellaisen henkilön/henkilöiden toimesta, jotka eivät ole ammattimaisia tilintarkastajia.

Tähän oppaaseen on koottu erityisesti Oikeusministeriön Yhdistyslakiopas-verkkojulkaisusta (30.9.2010) ja Patentti- ja rekisterihallituksen verkkosivuilta (11/2010) tietoa siitä, mitä toiminnantarkastuksessa tulee ottaa huomioon.

1. Toiminnantarkastus vai tilintarkastus?

Yhdistyksellä on oltava toiminnantarkastaja, jos sillä ei ole tilintarkastajaa. Tilintarkastajalla tarkoitetaan tilintarkastuslain mukaista auktorisoitua tilintarkastajaa.

Yhdistys voi valita toiminnantarkastajan, jos vain yksi rajaehdoista täyttyy:

- taseen loppusumma on yli 100 000 euroa
- liikevaihto tai vastaava tuotto on yli 200 000 euroa. Yhdistyksen liikevaihtoon ei lueta yhdistyksen saamia yleisavustuksia.
- palveluksessa on keskimäärin enemmän kuin kolme henkilöä.

Toiminnantarkastus eroaa tilintarkastuksesta kahden seikan osalta.

Toiminnantarkastajalta ei edellytetä laskentatoimen eikä tilintarkastuksen koulutusta ja kokemusta. Lisäksi toiminnantarkastukseen ja lausuntoon ei sovelleta tilintarkastusta koskevia kansainvälisiä normistoja. (Yhdistyslakiopas)

Toiminnantarkastuksen ja -kertomuksen sisällön yksityiskohdat muotoutuvat yhdistyksen käytännössä. Yhdistyksen säännöissä ja yhdistyksen kokouksen päätöksellä tarkastusta voidaan määrittää tarkemmin. Myös järjestöt ja yhdistyksille avustuksia myöntävät tahot voivat antaa toiminnantarkastusta koskevia ohjeita ja suosituksia. Näin vaatimukset voidaan sovittaa erilaisten yhdistysten tarpeisiin. Ohjeiden ja suositusten tavoitteena on antaa yhdistysten toimijoille, niiden jäsenille ja toiminnantarkastajille riittävä kuva tarkastusta koskevista vaatimuksista. (Yhdistyslakiopas)

2. Toiminnantarkastajan kelpoisuusvaatimukset

Toiminnantarkastajalta ei edellytetä laskentatoimen ja tilintarkastuksen opintoja, kokemusta ja tilintarkastustutkintoa eikä tilintarkastusta koskevien kansainvälisten standardien tuntemusta.

Yleisenä edellytyksenä toiminnantarkastajan tehtävään on, että henkilö on riippumaton/puolueeton tehtävässä toimimiseen ja vapaa lausumaan käsityksensä. Lisäksi henkilöllä on sellainen taloudellisten ja oikeudellisten asioiden tuntemus kuin yhdistyksen toimintaan nähden on tarpeen tehtävän hoitamiseksi. (PRH)

Toiminnantarkastajaksi voi ryhtyä henkilö, joka hoitaa oman taloutensa tavanomaisella tavalla ja joka on valmis käyttämään yhdistyksen tarkastukseen riittävästi aikaa. Näin on erityisesti, jos

- yhdistyksen tulot muodostuvat pääosin jäsenmaksuista ja muista jäseniltä kerättävistä maksuista
- yhdistyksellä ei ole päätoimista henkilökuntaa
- yhdistyksellä ei ole lainkaan tai on vähäisiä toimistotiloja
- yhdistyksellä ei ole merkittävää varallisuutta
- yhdistyksen saamien avustusten ehdoissa ei määrätä vaativammasta tilitys- tai tarkastusvelvollisuudesta (Yhdistyslakiopas)

Jos toiminnantarkastajalta vaaditaan yksityistaloudenpidosta poikkeavaa osaamista, kannattaa se ottaa tarkastajan valinnassa ja tehtävän vastaanottamisessa huomioon.

Näin on, jos yhdistyksessä maksetaan

- arvonlisäveroja
- työnantajamaksuja
- palkkoja
- saadaan ja tiliytetään avustuksia (Yhdistyslakiopas)

Kuitenkin ensisijaisesti yhdistyksen hallitus vastaa yhdistyksen hallinnon järjestämisestä siten, että yhdistys huolehtii lakisääteisistä ja sopimuksiin perustuvista velvoitteistaan.

Toiminnantarkastajan tehtävänä on tarkastaa, miten yhdistyksessä on toimittu.

(Yhdistyslakiopas)

Toiminnantarkastajana ei voi olla

- oikeushenkilö (muodostuu joko julkisyhteisöstä taikka kauppaoikeudellisesta tai siviilioikeudellisesta yhteisöstä. Esimerkiksi valtio, kunnat, yhdistykset ja osakeyhtiöt.)
- alaikäinen
- konkurssissa oleva
- henkilö, joka on osallistunut tarkastuksen kohteena olevan asian käsittelyyn tai toteutukseen esimerkiksi hallituksen jäsenenä tai toimihenkilönä tai joka on läheisessä suhteessa tällaiseen henkilöön.

3. Toiminnantarkastuksen kohteet

Toiminnantarkastus on erityisesti yhdistyksen jäsenten tiedontarpeita varten. Yhdistys voikin suurelta osin itse määrittää toiminnantarkastuksen yksityiskohtaisen sisällön. (Yhdistyslakiopas) Ks. lisää määrittelyyn vaikuttavista tekijöistä sivulta Toiminnantarkastus vai tilintarkastus?.

Toiminnantarkastajan tehtävänä on tarkastaa yhdistyksen talous ja hallinto siinä laajuudessa kuin se on tarpeen yhdistyksen koko ja toiminnan luonne huomioon ottaen. Toiminnantarkastus on laillisuustarkastusta eikä toiminnan tarkoituksenmukaisuuden tarkastusta tai arviointia. (Yhdistyslakiopas)

Talous

Toiminnantarkastuksen tavoitteena on tarkastella kirjanpidon ja tilinpäätöksen yleistä sekä johdon saamien etuuksien ja lähipiiritoimien asianmukaisuutta (PRH). Sitä, vastaako tilinpäätös olennaisilta osin yhdistyksen taloudellista asemaa (Yhdistyslakiopas).

Toiminnantarkastuksen laajuus on suhteessa yhdistyksen toiminnan laajuuteen. Se koskee lähtökohtaisesti kirjanpidon ja tilinpäätöksen osalta seuraavia seikkoja (PRH):

- Kirjanpidosta ilmenevät tulot, menot ja rahoituserät kuuluvat yhdistykselle ja voidaan olettaa, että ne on merkitty kattavasti kirjanpitoon.
- Tuotot, kulut, varat, oma pääoma, velat ja yhdistyksen antamat vakuudet ilmenevät olennaisilta osin tilinpäätöksestä.
- Jaksotuksen ja kohdentamisen osalta olennaisimmat tuotto- ja kuluerät on jaksotettu ja kohdennettu olennaisilta osin oikein tilinpäätöksessä.

Pienessä yhdistyksessä toiminnantarkastukseen sisältyvä yhdistyksen talouden tarkastus on lähinnä seuraavien asioiden tarkastusta suhteessa tilinpäätökseen (Yhdistyslakiopas):

- tositteet ja asiakirjat
- yhdistyksen oma pääoma, sen käyttö, esim. tilikausien ylijäämä
- yhdistyksen mahdollisesti antamat vakuudet

Jäsenten kannalta on tärkeää, että yhdistyksen eri tilikausien toimintaa ja taloudellista asemaa koskevat tilinpäätös- ja toimintakertomustiedot ovat vertailukelpoisia. Myös tästä syystä toiminnantarkastuksessa tulee kiinnittää huomiota siihen, miten edellisten tilikausien ylijäämää on käytetty tai tappiota katettu. (Yhdistyslakiopas)

Hallinto

Hallinnon tarkastuksen tavoitteena on antaa yleiskuva siitä, onko

- yhdistyksen johto ja hallinto järjestetty muissa vastaavissa yhdistyksissä tavanomaisella tavalla ja yhdistyksen kokouksen päätösten mukaisesti.
- johto pannut täytäntöön yhdistyksen kokouksen päätökset.
- johdon ja hallinnon palkat, palkkiot ja muut taloudelliset etuudet yhdistyksen kokouksen linjausten mukaisia ja ettei yhdistyksen johto tai hallinto ole suosinut itseään, jotakin jäsentä tai sivullista.
- yhdistyksen jäsenten kohtelu yhdenvertaista

(Yhdistyslakiopas)

Hallinnon tarkastus on pienessä yhdistyksessä lähinnä pöytäkirjojen ja yhdistyksen kirjeenvaihdon tarkastamista. Kaikkein pienimmissä yhdistyksissä hallinnon asianmukaiseksi järjestämiseksi yleensä riittää, että kirjanpidosta ja laskutuksesta vastaavat eri henkilöt kuin laskujen hyväksymisestä. Lisäksi nimetään hallituksen ja yhdistyksen kokousten pöytäkirjoista vastaava henkilö tai henkilöt. (Yhdistyslakiopas)

Laajempi hallinnon tarkastus koskee lähtökohtaisesti seuraavia seikkoja (PRH):

- Onko yhdistyksen hallinto järjestetty hyväksyttävällä tavalla, esim.
 - toiminnan ohjaus ja seuranta
 - maksuvalmiuden seuranta
 - maksujen perintä
 - laskujen hyväksyminen ja maksatus
 - kirjanpito
 - varainhoito ja varojen panttaus
 - vakuutusten ja lakisääteisten tai sopimusperusteisten velvoitteiden hoito
 - yhdistyksen informaatiojärjestelmät
 - jäsenluettelon pitäminen

- Ovatko yhdistyksen johdon palkkiot ja muut etuudet yhdistyksen kokouksen hyväksymien periaatteiden mukaisia.
- Ovatko sopimukset ja yhdistyksen muut toimet lähipiirin kanssa tavanomaisin ehdoin tehtyjä.
- Kohdellaanko jäseniä yhdenvertaisesti yhdistyksen toiminnassa.

Toimintakertomus

Onko toimintakertomuksessa annettu ainakin kirjanpitolain edellyttämät tiedot ja että tiedot vastaavat olennaisilta osin tarkastushavaintoja. (PRH)

4. Toiminnantarkastuskertomus

Toiminnantarkastajan on annettava tarkastuksestaan kirjallinen toiminnantarkastuskertomus sille kokoukselle, joka päättää tilinpäätöksen vahvistamisesta ja vastuuvapauden myöntämisestä. Tarkastuskertomuksessa on mainittava, mitä tilinpäätöstä se koskee. Jos yhdistyksessä on useita toiminnantarkastajia, he voivat antaa yhteisen kertomuksen. (PRH)

Kirjanpidon ja tilinpäätöksen yhteyttä koskevan lausunnon antaminen on yhdistyksen jäsenten kannalta tarpeen, jotta he voisivat varmistua siitä, että tilinpäätös perustuu tositteiden pohjalta tehtyyn kirjanpitoon. (PRH)

Toiminnantarkastuksessa on lausuttava ainakin seuraavista (PRH):

- sisältääkö tilinpäätös olennaisilta osin yhdistyksen tuotot, kulut, varat, oman pääoman, velat ja yhdistyksen antamat vakuudet.
- onko hallituksen jäsen tai toimihenkilö syyllistynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta saattaa seurata vahingonkorvausvelvollisuus yhdistystä kohtaan
- onko johtoon kuuluva tai toimihenkilö rikkonut yhdistyslakia tai sääntöjä

Yhdistys voi säännöissään tai päätöksellään määrätä tarkastuslausunnon sisällöstä tarkemmin. Katso myös sivu Toiminnantarkastuksen kohteet.

Apua kertomuksen tekemiseen saat lyhyestä ja pitkästä toiminnantarkastuskertomusmallista. Lataa ne TJS Opintokeskuksen verkkosivuilta tai katso tämän oppaan liitteet.

5. Toiminnantarkastajan vastuu

Toiminnantarkastajan vahingonkorvausvastuu määräytyy vastaavien perusteiden mukaan kuin yhdistyksen hallituksen jäsenen ja tilintarkastajan vastuu.

Toiminnantarkastaja on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on toimeensa tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheuttanut yhdistykselle (yhdistyslaki 39 §). Sama koskee yhdistyksen jäsenelle tai muulle aiheutettua vahinkoa, jos vahinko on aiheutettu yhdistyslakia tai yhdistyksen sääntöjä rikkomalla. (PRH)

6. Hallituksen yhteistyö toiminnantarkastajan kanssa

Hallituksella on velvollisuus avustaa toiminnantarkastajaa. Toiminnantarkastajalla on myös oikeus olla läsnä kokouksissa, joissa käsitellään hänen tehtäviinsä liittyviä asioita. Toiminnantarkastajalla on velvollisuus pitää salassa saamansa tiedot. (PRH) Käytännössä osallistumisen vaade olisi vain erityisissä poikkeustilanteissa ja toteutuu harvoin.

7. Toiminnantarkastus säännöissä ja säännösten voimaantulo

Yhdistyksen ei tarvitse muuttaa sääntöjään siirtyessään käyttämään toiminnantarkastajaa. Jos ennen 1.9.2010 yhdistyksen sääntöihin on otettu määräys kahdesta tilintarkastajasta, yhdistyksen kokous voi sääntöjä muuttamatta valita (Yhdistyslakiopas):

- kaksi toiminnantarkastajaa
- kaksi KHT- tai HTM-tilintarkastajaa
- yhden toiminnantarkastajan ja yhden KHT- tai HTM -tilintarkastajan

Kun sääntöjä seuraavan kerran muutetaan, tehdään sääntöihin asianmukaiset korjaukset termien tilintarkastaja ja toiminnantarkastaja osalta.

Uusia tilintarkastus- ja toiminnantarkastussäännöksiä sovelletaan 31.8.2010 jälkeen alkavan tilikauden talouden ja hallinnon tarkastamiseen. Jos yhdistyksen tilikausi on esimerkiksi kalenterivuosi, uusia vaatimuksia sovelletaan keväällä 2012 tilikauden 2011 talouden ja hallinnon tarkastamiseen. (Yhdistyslakiopas)

Liite 1: Toiminnantarkastuskertomus lyhyt malli

TOIMINNANTARKASTUSKERTOMUS

Olemme toiminnantarkastajina tarkastaneet _____ ry:n tilinpäätöksen 1.1.-31.12.20xx.
Tilinpäätös sisältää taseen, tuloslaskelman ja liitetiedot.

Toiminnantarkastuslausunto

Tarkastuksen perusteella toteamme, että tilinpäätös perustuu kirjanpitoon ja sisältää olennaisilta osin yhdistyksen tuotot, menot, varat, oman pääoman, velat ja yhdistyksen antamat vakuudet.

Paikka pp.kk.vvvv

Maire Tarkastaja

Riitta Meikäläinen

toiminnantarkastaja

toiminnantarkastaja

Liite 2: Toiminnantarkastuskertomus pitkä malli

TOIMINNANTARKASTUSKERTOMUS

Olemme toiminnantarkastajina tarkastaneet _____ ry:n tilinpäätöksen 1.1.-31.12.20xx.
Tilinpäätös sisältää taseen, tuloslaskelma ja liitetiedot.

Hallituksen vastuu

Hallitus vastaa tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta ja siitä, että ne antavat oikeat ja riittävät tiedot Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti. Hallituksen on huolehdittava siitä, että yhdistyksen kirjanpito on lainmukainen ja varainhoito on luotettavalla tavalla järjestetty.

Toiminnantarkastajan velvollisuudet

Toiminnantarkastajan tehtävä on arvioida yhdistyksen hallinnon järjestämistä, kirjanpidon ja tilinpäätöksen yleistä asianmukaisuutta, johdon saamien etuuksien ja lähipiiritoimien asianmukaisuutta sekä jäsenten yhdenvertaisen kohtelun toteutumista. Toiminnantarkastus suoritetaan yhdistyksen toimintaan nähden riittävässä laajuudessa.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa toiminnantarkastusaineistoa.

Toiminnantarkastuslausunto

Tarkastuksen perusteella toteamme, että tilinpäätös perustuu kirjanpitoon ja sisältää olennaisilta osin yhdistyksen tuotot, menot, varat, oman pääoman, velat ja yhdistyksen antamat vakuudet. Tarkastuksessa ei ole havaittu, että hallituksen jäsen tai toimihenkilö olisi syyllistynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta saattaa seurata vahingonkorvausvelvollisuus yhdistystä kohtaan, eikä ole havaittu, että johtoon kuuluva tai toimihenkilö olisi rikkonut yhdistyslakia tai yhdistyksen sääntöjä.

paikka pp.kk.vvvv

Maire Tarkastaja

Riitta Meikäläinen

toiminnantarkastaja

toiminnantarkastaja

TJS:n yhdistysjulkaisujen tavoite on aktivoita jäseniä yhdistystoimintaan mukaan ja antaa valmiuksia toimia yhdistyksen päämäärän hyväksi. Julkaisut ovat työvälineitä erityisesti yhdistyksen aktiivitoimijoille.

Toiminnantarkastus

Vuonna 2010 yhdistyslaki muuttui ja mukaan otettiin toiminnantarkastus. Sillä korvattiin entinen maallikkotilintarkistus. Toiminnantarkastus on mahdollista pienillä yhdistyksillä. Se on yhdistyksen talouden ja hallinnon tarkastus sellaisen henkilön/henkilöiden toimesta, jotka eivät ole ammattimaisia tilintarkastajia.

Tähän oppaaseen on koottu erityisesti Oikeusministeriön Yhdistyslakiopas-verkkopäätösjulkaisusta (30.9.2010) ja Patentti- ja rekisterihallituksen verkkosivuilta (11/2010) tietoa siitä, mitä toiminnantarkastuksessa tulee ottaa huomioon.

